

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

listopad 2021

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

nejvýznamnější událostí minulého měsíce byly bezesporu volby do Poslanecké sněmovny. Z pohledu ochrany přírody dopadly sice fiaskem „nejzelenější“ politické strany, přesto zemětřesení v poslaneckých lavicích vzbuzuje naději pozitivních změn v ekologické oblasti. Zbývá jen „nepatrný“ detail - proměnit předvolební sliby do podoby konkrétních legislativních změn. Rozbor proekologických proklamací proběhl již před volbami (viz [zde](#)). Pokud bude realizován scénář vlády pěti stran vítězných dvoukoalic a nezůstane jen u planých slov, měly by nás čekat změny k lepšímu v několika zásadních oblastech.

Z obsahu tohoto čísla:

Procházka v okolí Pražáku.....	2
MVE Dubina - stavba hodná.....	4
Nazeleno - o prostředcích drobných.....	6
Veřejný věšák II. - pokračování.....	7
Na kafičko... s Janou Markovou.....	8
Příjemné vzpomínky v domově.....	10
Pilařka pospolná.....	10
Večer s dokumentem - 93. díl.....	10
Dějiny arogance - Luigi Zoja.....	13
Listopad se hlásí.....	14
Listopadové zajímavosti Jirky Wagnera.	15
Kurzy zdravého vaření po delší pauze....	15

Intenzivním zemědělstvím zdevastovaná česká krajina by se mohla dočkat

alespoň 10 % mimoprodukčních ploch posilujících biodiverzitu a 25 % plochy pro ekologické zemědělství (do roku 2030). Odblokován by mohl být odklon ČR od uhlí. Toto téma odhodila minulá vláda jako horký brambor do neznáma. Ta budoucí bude muset stanovit jasný harmonogram postupu. V oblasti energetiky se také před volbami hovořilo o významnější podpoře obnovitelných zdrojů. Výrazné změny

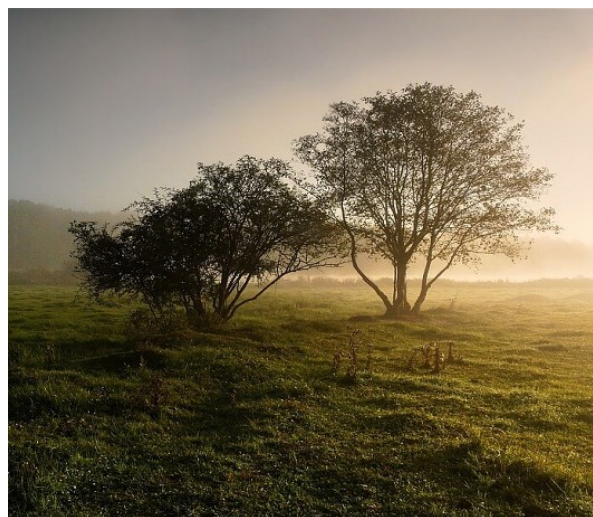

Foto Břetislav Kocek

očekávají i české lesy. Obě zmiňované koalice zahrnuly do svých předvolebních programů ozdravení lesů cestou přirozené obnovy a změny druhové skladby - to vše se samozřejmě neobejde bez podstatných úprav lesnického a mysliveckého zákona.

Podrobnější pojednání k tématu naleznete [zde](#). Je třeba doufat, že odstavení mocenských struktur kolem vlivného zemědělsko-průmyslového holdingu nebude jedinou pozitivní změnou, ve kterou volby roku 2021 vyústily, a započne nové období uzdravování české krajiny.

Přejeme vám úspěšný listopad, váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Ohlédnutí

Procházka v okolí Pražáku s hydrobiologem RNDr. R. Fainou

Přírodovědná procházka s odborným výkladem, která se v rámci akcí organizovaných Základní organizací ČSOP Strakonice a Šmidingerovou knihovnou konala v neděli 3. 10. 2021, byla pro nás mimořádnou událostí a jsme za ni velmi vděční. Uskutečnila se díky přátelské nabídce hydrobiologa RNDr. Richarda Fainy, bývalého pracovníka vodňanského Výzkumného ústavu rybářského a hydrobiologického, který později pracoval i v Hydrobotanickém oddělení Botanického ústavu a jehož jméno je zároveň spojeno se společností ENKI, o.p.s., zaměřené mj. na hospodaření s vodou v krajině.

Účast veřejnosti byla hojná (45 dospělých a 15 dětí), přičemž někdo si počkal jen na ukázky odlovu rybek a zooplanktonu a odběr vzorků vody, zatímco ostatní si vyslechli také podrobné vyprávění o stavu navštívených lokalit a o současných problémech provázejících rybníční hospodaření v jižních Čechách i jinde. Sešli jsme se na vlakové zastávce Pražák a přesunuli jsme se na hráz Záhorského rybníka, odtud jsme později přešli k dalšímu rybníku, Kačírku, a kdo chtěl, prošel se s námi pak ještě do Vodňan.

Přílišná úživnost v rybnících

Dověděli jsme se především podrobnosti o tom, jak výrazná změna nastala v zemědělské praxi přibližně od 70. let minulého století a jaké má pro původně relativně kvalitní rybníční biotopy neblahé následky, trvající dodnes. Začalo se používat více strojených hnojiv na polích a prostřednictvím splachů přicházelo do rybníků i 250 kg živin na 1 hektar. Zvýšená úživnost vyžadovala navýšení rybích obsádek, protože jinak by příliš prudký rozvoj zooplanktonu zapříčinil vyžrání vodních řas a nedostatek kyslíku jimi produkovaného. Souvisí s tím i to, že buchanky, perloočky a jiní tvorové produkují exkrementy, a je-li jich

hodně, je pak ve vodě vysoký obsah amoniaku (ten navíc pochází také z rozkladu těl uhynulých jedinců) a bakterií, dochází k prodýchání kyslíku a k jeho nedostatku.

Vysoké obsádky ryb ovšem k celkovému objemu exkrementů ještě hodně přidávají. A pokud dojde k rychlému vyjedení hrubšího zooplanktonu (perlooček aj.) a zůstanou jen drobné buchanky, vířníci apod., ryby se musí přikrmovat (například obilím) a úživnost se dále zvyšuje. Zároveň nemá kdo dostatečně omezovat fytoplankton a namnoží se řasy, zmenší se průhlednost vody a omezí se tím její samočištění. To totiž probíhá pouze za dostatečného světla. Vyvážit toto vše je sice možné, ale vyžaduje to znalosti, pečlivost a vytrvalost. Je nutné průběžně vyhodnocovat, jak je na tom která vodní nádrž co do obsahu živin atd. v tom kterém období, jak velkou obsádku ryb potřebuje (problémem je totiž nejen příliš velká, ale i nedostatečná, a tak je nutné to podle daných okolností

Záhorský rybník, foto -jj-

tí vhodně střídat), atd. atd. Zdaleka ne všude je snaha takové rovnováhy docílit. Pohodlnější je věřit, že stačí průběžně přikrmovat a přihnojovat, že výnosy masa se tím budou patřičně zvyšovat a že o nic dalšího ani nejde.

Úbytek biodiverzity, znečištění vod, nevhodnost, choroby ryb...

Jaký je potom výsledek? Ryby nemají dostatek kvalitní přirozené potravy a trpí chorobami. Navíc nadměrně ztuční. Voda se změní v zelenou omáčku, jejíž průhlednost není 80 cm nebo 1 m, ale třeba jen 20 cm. Choulostivější druhy ryb (pokud vůbec v rybníku jsou) se stěhují k hladině, kde je více kyslíku, jenže tam jsou vystaveny lovcím kormoránům. Přežívají kapři, jimž špatná kvalita vody tolik nevadí, ale protože mají hlad a ryjí v bahně na dně, přispívají ještě více k už tak velkému zákalu. Jakožto všežravci se vrhají na vše, co lze sníst, likvidují mimo planktonu i bentos (organismy obývající dno a břehy) a stávají se (spolu s nežádoucími invazními druhy) prakticky jedinými obyvateli rybníků. Ostatním tvorům (včetně vodního ptactva) neponechávají dostatek potravy. Navíc škodí svému prostředí i jinak, například tím, že narušují celistvost rákosin. A tak je tento stav příznivý pouze pro rybožravé predátory, jimž se takto prostírá sice jednostranná, ale zato bohatá nabídka. Tento nedobrá vývoj bohužel postihl často i takové vodní nádrže, jejichž okolí i vodní plocha jsou chráněným územím. K nim patří právě i rybník Záhorský.

Hnojení minerálními látkami bylo sice od roku 1973 v rybnících zakázáno, ale splachy a s nimi i cíleně mrva, kejda apod. přispívají k eutrofizaci vod (tj. obohacení živinami, hlavně fosforem a dusíkem) i nadále. Rybníkáři si prosadili výjimku a smějí za účelem chovu ryb takovéto látky používat, ačkoliv jde o znečišťování povrchových vod. Neřeší se ani množství exkrementů, pocházejících od ryb a od chovaných polodivokých kachen. Lobby podporující produkční rybáře protlačila do vodního zákona tzv. přílepek s ustanovením, že pokud ryby spotřebují krmivo, pak je vše v pořádku a kvalita vody se nemusí sledovat.

Nehledí se na rekreační a jiné mimoprodukční funkce vod

Zatímco průměrná úživnost v rybnících je asi tak 100 kg živin na 1 ha, teď dosahuje často i 500 kg. Změnil se i krmný koeficient. Z dřívějších cca 2 kg obilí na 1 kg přírůstkem kapra se zvýšil na 4 nebo i 6 kg. Výnos ze Záhorského rybníka býval 60-70 q kapra na hektar, nyní je to 300 q. Průhlednost se dříve pohybovala kolem 80 cm a rozvoj řas byl řízen tak, aby nebezpečné sinice měly silnou potravní konkurenci a nemohly se nadměrně rozmnožit. V Blanici i v rybnících v okolí bylo možné se koupat, zatímco v současné době město s výmluvným jménem Vodňany už příležitost zaplavat si v přírodních vodách neposkytuje. Na rekreační a jiné mimoprodukční funkce vod se nepamatuje, a i kdyby se na ně hledět začalo, narazilo by se na nepříznivý stav v celém povodí a na nevhodně nastavené dotace. Odborníci na to už celá léta upozorňují, jenže veřejnost se vinou neznalosti a liknavosti nepřidává. Změny klimatu samozřejmě vše ještě zhoršují, a tak je už opravdu nejvyšší čas změnit jak způsob hospodaření na rybnících, tak v jejich okolí.

Poškození pobřežních porostů, nutné omezování ponořené a plovoucí vegetace

Prostředí kolem Záhorského rybníka se vyznačuje vyvinutou vegetací rákosin a vysokých ostřic s navazujícím komplexem mokřadních olšin, vlhkých a rašelinných luk. Dá se pozorovat, že příliš silná rybí obsádka má vliv i na stav litorálu - kapři totiž dokážou při rytí na dně poškodit pobřežní porosty. Oddělí celé ostrůvky rákosu od jejich původního stanoviště. Když se připočítá zarůstání nitrofilní vegetací, např. vrbou jívou, znamená to další ohrožení cenných druhů.

Pokud jde o ponořenou a plovoucí vegetaci, i zde by se osvědčilo snížení obsádky kapra a s tím související zvýšená průhlednost vody. Nemělo by ale dojít k pokrytí více než 10-30 % vodní plochy, přičemž mechanický způsob omezení nadměrného množství rostlinstva může být doplněn nebo nahrazen přísazením býložravého amura bílého, a to ve stáří nad 2 roky. Dobře se to na rybnících osvědčuje, i když s fungováním přirozených biotopů se to srovnávat nedá. Amur je druh cizokrajný a sám od sebe by se u nás nevyskytoval.

Invazní střevlička a její schopnost požírat vajíčka ropuch, konkurovat jiným rybám atd.

Vše má svůj rub a líc a i taková ryba, jako je zavlečená střevlička východní, má v našich vodách určitý pozitivní význam. Svým drobným vzrůstem se hodí jako potrava pro některé menší predátory, například pro ledňáčka. V nenarušené přírodě by ovšem tuto roli zastaly naše původní druhy. Střevlička nejen, že jim konkuruje, ale má i jiné nebezpečné vlastnosti. Mimo jiné tu, že ožírá druhým rybám jejich ochranný sliz, stresuje je tím a zpomaluje jejich růst. A co hlavně, dokáže na rozdíl od jiných ryb požírat vajíčka ropuch. To je jeden z důvodů, proč jsou nyní tak důležité malé vodní tůňe, budované v krajině pro zadržování vody a zároveň pro ochranu obojživelníků aj. Do nich se sice také mohou nežádoucí druhy ryb dostat (třeba při povodni), ale aspoň některé jsou toho uchráněny. Bohužel šetření, které na více než stovce takových míst provedl spolu se zoologem Davidem Fischerem právě Richard Faina, ukázalo takřka všude zneužití původní dobré myšlenky a proměnu nových rybníčků (v rozporu se zásadami platnými pro udělování dotací) na další vany pro kapry (viz článek na str. 10).

Rýsuje se další podobná akce

I přes vážnost probíraných témat jsme měli spolu s naším průvodcem z akce veskrze příznivý pocit a dokonce se rýsuje další podobná procházka - a to na jaře nebo v létě. Konala by se nejspíš u tůň u Hajské a samozřejmě bychom vás o ní včas informovali.

-ah-

Podrobnější verzi zápisu z akce si můžete přečíst [zde](#).

Richard Faina, foto Jaromír Havlík

Překopávky

MVE Dubina - Stavba hodná socialistického plánování

Asociace vodní turistiky a sportu (AVTS) se aktivně zapojuje do různých řízení, ve kterých se pokouší hájit vodácké zájmy. Mnoho let byla tato tradiční rekreační činnost tou poslední, na kterou se na řekách myslelo, i když pomáhá vytvářet pracovní místa v často odlehlých oblastech, generuje nemalý obrát v řádech miliard korun, ztraktivňuje region pro turistiku a pomáhá rozšiřovat nabídky služeb i pro místní obyvatele. Jenomže mnoho jezů je špatně prostupných i po břehu, pod mnohými jsou dlouhé úseky bez vody, fragmentace řek je obrovská. Proto se AVTS účastní různých řízení, aby prosazovala nejenom vodácké zájmy, ale též myslí na ekologickou funkci řeky. V této souvislosti už proběhla i novela vodního zákona, která v §15 a §36 přímo klade povinnosti na zohlednění rekreační plavby.

AVTS se účastní mnoha řízení, ale jedno se zcela vymyká běžnému chápání. Sice není z regionu Strakonicka, podobný záměr se však může vyskytnout kdekoli na našich řekách. Jedná se o jez v lokalitě Dubina na Ohři u Kyselky, kde nyní stojí rozvalený jez vysoký zhruba 2 m. Podobá se už spíše balvanité peřeji než klasickému jezu. Vzhledem ke svému poškození je selektivně migračně prostupný. Jeho ponecháním renaturalizačním procesům by se postupně zlepšoval morfologicko-ekologický stav daného profilu, čímž by se postupně stával migračně prostupným pro širší druhové a velikostní spektrum ryb. Jenže to by bylo moc jednoduché a levné.

Nápad vybudovat zde MVE mělo několik zájemců, ale jen jeden uspěl. Získal smlouvu od Povodí Ohře, ve které se uvádí možnost navýšení hladiny o 30 cm:

a) Se shora uvedenou změnou seskupení stavebních objektů je spojené navýšení provozní hladiny v nadjezí o 30 cm oproti stávajícímu stavu.

Kdo by si pomyslel, že se vybuduje jez s konstrukční výškou cca 2,3 m, je na omylu. Asi se to někomu zdálo málo, a tak vymyslel zajímavé řešení. Postaví klapkový jez, aby horní hladina byla udržována na stále stejné úrovni, a tudíž s vyššími průtoky se bude sklápět. Rozdíl hladin se tak bude snižovat s rostoucím průtokem a je možné si dovolit jez zahloubit níže.

Současná podoba jezu, foto archiv AVTS

Projekt se zastavil na konstrukční výšce 4 m, což znamená, že se bude jednat o obrovský jez, který na řece Ohři až ke Kadaňskému stupni nemá obdoby. Aby se zajistila stabilita jezu, musel se použít Jamborův práh s vývarem, který bude velmi nebezpečný pro vodáky. V tomto úseku je rekreační plavba hodně rozšířená, jezdí zde tisíce lodí a na podobných jezích již mnoho lidí utonulo. Sice je na jezu plánována vodácká propust, přesto náhodné stržení lodí za vyšších průtoků může být docela snadné. O kousek níže je nebezpečný jez Radošov, též s Jamborovým prahem v podjezí, ale má se přestavovat na bezpečnější z důvodu mnoha smrtelných nehod. Je to paradox, jeden jez se přestaví na bezpečnější a druhý nebezpečný vznikne pár km nad ním. Přitom Povodí Ohře se aktivně snaží upravovat jezy na Ohři do bezpečných parametrů a vodní turistiku podporuje, což velmi oceňujeme.

Nová konstrukční výška 4 m bude navíc znamenat, že po odbagrování původního jezu s následnou stavbou nového se navýší hladina o 30 cm nahoře a zároveň se provede zahloubení o dalších cca 1,7 m pod současný jez. S tím souvisí nutné bagrování řeky v délce 310 m, než se výšky srovnají. Bude se tak jednat o brutální zásah do říčního koryta, ze kterého má být odtěženo 13 000 m³ materiálu. Celkový objem výkopu včetně původního jezu má být dle projektu 38 793 m³. Pro představu se jedná o 4 850 plných nákladních automobilů TATRA 815, což znamená téměř 10 000 jízd tohoto auta přes místní silnice a obce. A to je jen odvoz vytěženého materiálu. Další tisíce budou třeba na stavbu jezu. Přitom na řece je v tomto úseku dle nálevové databáze AOPK 26 nálezů 12 chráněných druhů, mezi kterými je zvláště chráněná střevole potoční, vranka obecná, ostroretka stěhovavá a další. Ale to nikoho nezajímá.

Aby to investor neměl tak těžké, dal si do smlouvy s Povodím Ohře podmínku, že Povodí po 10 letech (asi až vyprší doba udržitelnosti projektu v rámci dotace na stavbu) odkoupí od něho jez. Jinými slovy, po 10 letech přejdou veškeré náklady na údržbu jezu, rybích přechodů a koryta řeky na stát, který za to ještě zaplatí. Investorovi zbude jen MVE a její zisky.

Budoucí oprávněný dále hodlá po úplném dokončení stavby nového jezu tuto stavbu vodního díla sám provozovat, a to po dobu deseti (10) let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o povolení jejího užívání.

Po uplynutí této doby případně stavba nového jezu do majetku České republiky a prá-

va hospodařit pro budoucího povinného, a to za náhradu ve výši 500 000,-- Kč. Po přechodu stavby nového jezu do majetku České republiky bude budoucím povinným jako pronajímatelem svěřena stavba nového jezu do užívání budoucímu oprávněnému jako nájemci, a to formou nájmu na dobu odpovídající době trvání práva stavby k MVE.

Co více si přát... Stavba se částečně zrealizuje z dotace, náklady na údržbu jezu a koryta toku převezme po 10 letech stát, tedy v okamžiku, kdy se dají předpokládat již nějaké významnější investice do oprav. Vše o smlouvách je uvedeno na hli-dacstatu.cz.

Také se ptáte, jak si něco podobného nechat schválit? Takový zásah do říčního koryta není zrovna optimální, a tak se udělá rozdělení jedné stavby na dva záměry. Jeden méně konfliktní (stavba MVE a rybiho přechodu RP) a druhý spojený se stavbou jezu, vodácké propusti a odbagrováním koryta. Zdá se, že to funguje. Účastníci řízení se vyjadřují k RP, ostatní zůstává bez povšimnutí obzvláště proto, že z projektové dokumentace není zcela zřejmé, jaké dopady stavbou vlastně vzniknou. Dočtete se v ní, že výstavbou vodního díla nedojde k negativním zásahům do životního prostředí. Slova jako prohrábka nebo odtěžení sedimentů, navázání stavby na nadjezí a podjezí bere každý za normální, jenže když u toho nemáte hodnoty objemu výkopu a do jaké hloubky bude nutné bagrovat, pak si jen těžko představíte skutečné dopady na řeku. Odvoz 13 000 m³ říčního dna (celkový objem výkopu z řeky má být 38 793 m³) je zcela něco mimořádného.

Zdalo by se, že tento projekt, za který by se nemuselo stydět socialistické plánovací oddělení, nemá šanci na úspěch. Takový zásah do přírody si přeci nikdo v dnešní době nedovolí. Jenže žádný z odborů životního prostředí nedal investorovi ani podmínku na odlovení a přemístění živočichů nebo nevyžadoval kompenzaci s opětovným zarybněním, natož výjimku z §56 pro zvláště chráněné živočichy, není požadováno stanovisko se zásahem do EVL Doupovské hory, prostě nic. A tak v rámci bagrování skončí chráněné druhy na skládce. V délce přes 300 m přestane fungovat vodní život, zničí se veškerý makrozoobenzos. Nikdo ani neřeší extrémní zátěž z těžké techniky na místní silnici, budovy, hlukovou náročnost na občany, nebezpečnost jezu už vůbec ne. Až na několikrát upozorňování AVTS si investor zajistil alespoň závazné stanovisko do VKP od Karlovarského kraje, přitom nám neustále tvrdil, že je součástí spisu.

Kraj své rozhodnutí o zásahu do VKP zdůvodnil obavou o zánik již rozvaleného a migračně relativně prostupného jezu, což by mohlo mít, dle jeho názoru, negativní dopady na životní prostředí. Jinými slovy krajský odbor životního prostředí si nepřeje, aby se řeka stala opět řekou, a proto raději bude souhlasit se stavbou 4 m vysokého jezu s veškerými dopady včetně bagrování, které bude tato stavba přinášet na životní prostředí včetně migrace.

Jak to pokračovalo dále? Investor bez větších obtíží získal kladné rozhodnutí ke stavbě od Magistrátu Karlovy Vary, i když dle našeho názoru mu chybělo několik závazných stanovisek a postup úřadu byl dle našeho názoru v rozporu se správním řádem. AVTS podalo odvolání a napadlo i závazné stanovisko do VKP. Zároveň si AVTS nechalo zpracovat hydrogeologický posudek, z něhož vyplývá, že odtěžení říčního dna způsobí drenáž porézních podzemních vod s dlouhodobým poklesem hladiny podzemní vody. Plánovaný zásah bude mít výrazný dlouhodobý negativní vliv na podzemní vody v místě zásahu i v jeho okolí. Dále si AVTS nechalo zpracovat od autorizované osoby vyjádření k projektové dokumentaci, kde bylo shledáno, že výkresy jsou značně zavádějící a projektová dokumentace nejednoznačná.

Ministerstvo životního prostředí mělo v krátké době zcela jasno. Stanovisko do VKP zrušilo a uvedlo: „Vzhledem k výše uvedeným hrubým nedostatkům řízení předcházejícím vydání i vlastního napadeného ZS a absenci obligatorních podkladů pro jeho vydání je zřejmé, že MŽP nemohlo napadené ZS pro jeho nezákonnost potvrdit nebo změnit ve smyslu § 149 odst. 7 správního řádu, přičemž jedinou možností bylo jeho zrušení v přezkumném řízení podle §149 odst. 8 správního řádu.“

Karlovarský kraj pak musel zrušit kladné rozhodnutí ke stavbě a vše vrátil zpět k novému projednání. Investor má čas na doplnění podkladů do konce října.

A jen pro zajímavost. Dokážete odhadnout, kdy bude splněna podmínka ze smlouvy, aby provozní hladina byla o 30 cm výše, než je současný stav? Ano, bude to jednou za 100 let v rámci stoleté povodně, kdy rozdíl hladin se konečně sníží na 2,3 m. Ve všech ostatních případech bude rozdíl mnohem vyšší.

V této souvislosti je nutné se ptát, kde končí šetrné využívání obnovitelných zdrojů a začíná drancování a devastace přírody s cílem maximalizace zisků. **Petr Ptáček**

Plánované úpravy na jezu, foto archiv AVTS

Jak to pokračovalo dále? Investor bez větších obtíží získal kladné rozhodnutí ke stavbě od Magistrátu Karlovy Vary, i když dle našeho názoru mu chybělo několik závazných stanovisek a postup úřadu byl dle našeho názoru v rozporu se správním řádem. AVTS podalo odvolání a napadlo i závazné stanovisko do VKP. Zároveň si AVTS nechalo zpracovat hydrogeologický posudek, z něhož vyplývá, že odtěžení říčního dna způsobí drenáž porézních podzemních vod s dlouhodobým poklesem hladiny podzemní vody. Plánovaný zásah bude mít výrazný dlouhodobý negativní vliv na podzemní vody v místě zásahu i v jeho okolí. Dále si AVTS nechalo zpracovat od autorizované osoby vyjádření k projektové dokumentaci, kde bylo shledáno, že výkresy jsou značně zavádějící a projektová dokumentace nejednoznačná.

Ministerstvo životního prostředí mělo v krátké době zcela jasno. Stanovisko do VKP zrušilo a uvedlo: „Vzhledem k výše uvedeným hrubým nedostatkům řízení předcházejícím vydání i vlastního napadeného ZS a absenci obligatorních podkladů pro jeho vydání je zřejmé, že MŽP nemohlo napadené ZS pro jeho nezákonnost potvrdit nebo změnit ve smyslu § 149 odst. 7 správního řádu, přičemž jedinou možností bylo jeho zrušení v přezkumném řízení podle §149 odst. 8 správního řádu.“

Karlovarský kraj pak musel zrušit kladné rozhodnutí ke stavbě a vše vrátil zpět k novému projednání. Investor má čas na doplnění podkladů do konce října.

A jen pro zajímavost. Dokážete odhadnout, kdy bude splněna podmínka ze smlouvy, aby provozní hladina byla o 30 cm výše, než je současný stav? Ano, bude to jednou za 100 let v rámci stoleté povodně, kdy rozdíl hladin se konečně sníží na 2,3 m. Ve všech ostatních případech bude rozdíl mnohem vyšší.

V této souvislosti je nutné se ptát, kde končí šetrné využívání obnovitelných zdrojů a začíná drancování a devastace přírody s cílem maximalizace zisků. **Petr Ptáček**

Nazeleno – o prostředcích drobných ekologických úspor

14. díl – Sport

Sport je nedílnou součástí života mnohých z nás. I když tuží tělo, tříbí ducha a může tak mít v přeneseném slova smyslu i pozitivní dopady na naše chování ke zbytku světa, je třeba mít na paměti, že se také může jednat o ryze konzumní druh zábavy. O významných rozdílech nejen napříč sportovními odvětvími, ale i v osobním přístupu každého sportovce bude dnešní pokračování seriálu.

Rekreačně, nebo vrcholově?

Sport je určitou částí společnosti vnímán jako neproduktivní způsob trávení volného času. Pokud si odmyslíme představu organizované dřiny v upoceně tělocvičně, záběr sportu je mnohem širší. Lidské tělo bylo uzpůsobeno k neustálému pohybu, sport je tedy pro člověka naprosto přirozený a není výdobytkem moderní doby. Vede ke zdokonalování našich morálně-volních vlastností, které se dají využít i ve všech ostatních oblastech našich životů. Pokud probíhá ve volné krajině, dalo by se říci, že do určité míry může pomoci návratu k naší přirozenosti.

Když se budeme zabývat ekologickou stopou sportovních aktivit, bude nás zajímat materiální spotřeba, která se na ně váže, narušování nebo poškozování přírodních ekosystémů a některé další širší souvislosti mající dopad na životní prostředí.

Základní rozdělení souvisí s úrovní, na jaké se sportovní aktivitě věnujeme. I když to nemusí platit vždy a všude, určitá vodítka se zde najít dají. Rekreační sport budeme většinou provozovat blíže našemu bydlišti a budeme při něm více improvizovat.

Foto -jj-

parašutismus - vzhledem k obrovské spotřebě pohonných hmot vytváří významnou uhlíkovou stopu. Naopak pozitivní konotací mohou být rozsáhlé travnaté plochy letišť, které brání developmentu a v případě extenzivního obhospodařování mohou představovat zajímavé biotopy (např. s výskytem sýslů). **Motoristický sport** - podobně jako u předchozího příkladu u hodnocení tohoto odvětví hraje roli významná a neefektivně vynaložená uhlíková stopa a obrovské materiálové nároky. **Sjezdové lyžování** - odvětví na pomezí sportu a pasivní volnočasové zábavy. Proč je považováno za činnost s výrazně negativními dopady na životní prostředí, jsme už psali ([č. 12/2016](#)). Kromě problematiky umělého zasněžování (viz např. [zde](#)), vysoké energetické náročnosti a odlesňování cenných horských partií je zásadní také masivní dojíždění na velké vzdálenosti a tlak na výstavbu navazující turistické infrastruktury v mnohdy chráněných územích.

Jde to i po svých

Na pomyslné druhé straně ekologické škály mohou stát sporty, které je možné provozovat bez většího množství speciálního vybavení, a také ty, které nevyžadují téměř žádnou doprovodnou infrastrukturu. Do této skupiny můžeme zařadit velmi rozšířený běh nebo také cyklistiku. Další pomyslnou výhodou je možnost okrajově využívat tyto sportovní aktivity coby dopravní prostředek. Dají se provozovat takřka všude, s výjimkou sportovních událostí tak nepředpokládají nutnost dojíždění. Nevýhodou je fakt, že v podstatě neexistují ekologicky šetrnější varianty základního vybavení. U bicyklu jde o jednorázový vstup, u běhání pak o opakované pořizování málo trvanlivé běžecké obuvi. Určitou možností (i když víceméně doplňkovou) je nákup z druhé ruky. Pro většinu venkovních sportů je společným vybavením sportovní oblečení. Z důvodu využití funkčních nebo zcela speciálních materiálů je udržitelná výroba doposud velmi málo rozšířená, i když ne zcela nemožná - více viz [4. pokračování seriálu](#). Alternativa existují spíše v podobě tuzemské výroby, která minimalizuje dopady tzv. fast fashion.

Problematika sportovních akcí

Závody a soutěže jsou kořením sportovního života. Diskuze nad ekologickými souvis-

vat. Pravděpodobně bude vyžadovat méně náčiní a také nebudeme tolik cestovat po více či méně vzdálených soutěžích, které s sebou nesou další environmentální externality. Oproti tomu vrcholový sport bude ve většině případů požadovat lepší a objemnější materiálové zajištění a také bude mít větší ekologickou stopu spojenou s logistikou sportovních událostí.

Nešetrná sportovní odvětví

Nyní drze ukážu prstem na některé příklady sportů, které se dají považovat za extrémně neekologické. **Golf** - i když nevyžaduje příliš mnoho speciálního vybavení, je typickým příkladem sportu, který negativně ovlivňuje velké plochy krajiny. Sterilně udržované, nakrátko střížené a zavlažované trávníky znamenají zbytečný zábor území a významné ochuzení biodiverzity. Navíc je golf typickou ukázkou odvětví ošetřujícího konzumní společenský status, což je v příkřím rozporu s ostatními atributy sportu. **Letecký sport /**

lostmi sportovních událostí však byly doposud omezeny na téma odhazování odpadků při závodech ve volné krajině nebo na třídění odpadů při sportovních akcích. Začneme od událostí nejmasovějších.

I když je hlavní myšlenkou olympijských her snaha o zdokonalování (v duchu fair-play a antického principu kalokagathia), hlavního rozmachu dosáhla tato instituce jednoznačně na poli komercializace. Hry se každým dalším pokračováním stávají pompéznějšími a na zdroje náročnějšími. Zanechávají za sebou obrovskou globální transportní stopu. Výstavba nových sportovišť a olympijských městeček poškozují životní prostředí v nebývalé míře. Dopad na zbývající společnost je veskrze konzumní. Na hry je přísátá obří pijavice sponzoringu a v divácích posiluje pasivní pojetí sportu. Ostatní velké sportovní svátky v takřka všech odvětvích se tomuto modelu úspěšně přibližují.

Na první pohled v opozici se snaží stát lokální sportovní dostaveníčka, i když vždy rozhoduje celkové pojetí a motivace organizátora. Viditelným problémem je občerstvení na tratích nebo v cíli prostřednictvím jednorázových plastů. I když je tato otázka poměrně dobře řešitelná, snahy o nápravu (ať už ze strany pořadatelů nebo samotných závodníků) jsou spíše sporadické - vzniká

Foto -jj-

např. metodika pro přípravu "zelenějších" sportovních událostí (viz [zde](#)). Z vlastní zkušenosti bych ještě doplnil doprovod akcí prostřednictvím zcela zbytečných reklamních propriet, ať už formou výher nebo upomínkových předmětů za účast.

Samostatným tematickým okruhem je způsob vedení závodních tratí, zejména ve spojitosti se zatížením vzácných nebo chráněných území. U vnímavější části sportovců může samozřejmě šetrná návštěva takového místa prostřednictvím závodu znamenat posílení jejich vztahu k přírodě, na druhou stranu si přiznejme, jak velká část závodníků vnímá okolní prostředí pouze jako kulisu pro svůj výkon. Regulace je tedy určitě na místě - co do počtu závodníků nebo konkrétních míst a určitě s ohledem na dopad dané sportovní disciplíny. -jj-

Veřejný věšák II. – pokračování ve Šmidingerově knihovně

Pamatujete na dubnovou akci Veřejný věšák? (Pro připomenutí: 7 stojanů rozmístěných po Strakonících na veřejně přístupných místech, kam mohl každý odložit oblečení, které už nepotřebuje, nebo si naopak vzít to, co se mu hodí.)

Díky ochotě a vstřícnosti Šmidingerovy knihovny se nyní Veřejný věšák dočkal pokračování, tentokrát dlouhodobého. Navazuje tak na projekt Recyklotoč – ze starého nové.

Foto -jj-

Od 11. 10. 2021 je jeden věšák trvale umístěn v prostorách knihovny v pobočce Za Parkem. Pobude tu až do jara, kdy (doufejme) rozjedeme ve Strakonících projekt Veřejné šatní skříň. Zajít sem můžete v otevíracích hodinách pobočky, a to: v pondělí a čtvrtek od 13 do 18 hod. a ve středu od 8 do 12 hod., případně v otevírací době Ekoporadny.

Veřejný věšák II. funguje stejně, jako tomu bylo v předchozím případě. To znamená, že sem můžete přinést oděvy, případně obuv, které už sami neunosíte, ale ještě by mohly někomu udělat radost, a prostě je tam odložit. Prosím, přinášejte pouze čisté a nepoškozené oděvy, v malém množství. Pokud máte doma pytel starého oblečení po babičce a nechce se vám ho přebírat, raději ho odevzdejte do charity či do Preventu Strakonice (aktuálně probíhá sbírka zimního oblečení).

Zároveň kdokoli může přijít a oblečení si odnést. Zdarma. Není nutné měnit „kus za kus“. Oděvy na veřejném věšáku nejsou určené pouze pro osoby ze slabších sociálních skupin. Naopak! Budeme rádi, pokud se vzájemná výměna oděvů stane běžnou součástí mezi všemi skupinami lidí a všemi generacemi.

Tak jako si dnes již běžně vyměňují maminky věci po dětech (rostou nám opravdu před očima), můžeme si i my

dospělí mezi sebou měnit oblečení, pokud už nám nesedí, změnili jsme styl nebo nás prostě přestalo bavit. Pomůžeme tak sobě, druhým, ale i životnímu prostředí. Vždyť textilní odpad je dnes jedním z největších problémů, co se odpadů týče. O zbytečné nadprodukci textilu ve velkých koncernech ani nemluvě.

Zajímá vás víc, chcete se zapojit? Navštivte FB stránku [For Tomorrow!](#) nebo pište na recyklotoc@gmail.com.

Štěpánka Seidlová

Na kafičko... s Janou Markovou

Po letní pauze se vracíme k našemu občasníku rozhovorů s "nenápadnými" regionálními osobnostmi, které mají ve svém životě co dočinění s oblastmi rozebíranými v tomto časopise. Pokud vám unikl první díl, kde jsme zpovídali Pavla Křížka, nalistujte *Kompost* č. 7/2021. Pro druhé pokračování jsem o rozhovor požádal zástupkyni něžného pohlaví - Janu Markovou. Ve Strakoncích se s ní můžete potkat na farmářských trzích, kde nabízí své autorské šperky. Mohli jste také ochutnat vegan-ské bezlepkové speciality, které představila se svým manželem na festivalu Veget Fest. V Písku, poblíž kterého nyní žije, se snaží angažovat i v environmentální oblasti - působí ve spolku "Voda a zeleň v Písku".

Jano, v úvodu jsme Tě představili jako šperkařku, hobby kuchařku a také členku písecké environmentální organizace. Dalo by se vybrat, která z těchto činností je Tvému srdci nejbližší?

Děkuji za představení a „pozvání na kafičko“. Opravdu těžko se mi vybírá jen jedna, protože mému srdci jsou blízké všechny jmenované. Snažím se věnovat činnostem, které mě naplňují, přinášejí radost a jsou nějakým způsobem smysluplné či užitečné. Momentálně se nejvíce času věnuji výrobě šperků, protože sezóna trhů, jarmarků a poutí je v plném proudu. Šperkařina je mým zaměstnáním i mojí láskou. Můžu při ní dát průchod uměleckému citění, hrát si s barvami, materiály i tvary. Zkrátka kreativně se vyřádit a při tom na nic jiného nemyslet. Člověk se pak dostane do takového příjemného stavu - čas jako by se zastavil a vy si užíváte pouze samotné tvoření v přítomném okamžiku. Občas mám pocit, že je to zároveň i terapií. Také mám ráda cesty na prodejní akce. Kochat se pohledem na naši krásnou krajinu, vnímat všechny její fascinující proměny s nadcházejícím ročním obdobím. Vteřinová setkání skrze okénka automobilu - se zvířaty podél cest, s rostlinami a stromy, vnímání vůní, barev... Je to v mnohém inspirující a občas to promítnu zase zpět do své tvorby. A když si pak finální výrobek u mého stánku někdo zakoupí a vidím tu radost v jeho očích, nemohu se přestat usmívat. Moje práce dělá lidi o kapku šťastnějšími a to je mnohdy tou nejhodnotnější odměnou. Cítím opravdu velkou vděčnost za to, že se mohu naplno věnovat právě tomuto řemeslu.

Při pohledech do krajiny v dnešní době Tě určitě musí napať, že všechno není ani zdaleka v pořádku. Co Tě osobně trápí nejvíc?

Podle mého u nás není v pořádku mnoho věcí. Co mě osobně mrzí, je lidská netečnost a rezignovanost v důležitých otázkách o budoucnosti naší země, stavu přírody a její ochraně, o klimatu, nastavených pravidlech pro zemědělství a dotační programy... Dělá mi starost eroze půdy, ztráta její

bonity, úbytek spodních vod a zhoršení jejich kvality, ztráta biodiverzity a s ní spojený úbytek živočišných druhů, které v monotónní krajině nemají šanci ani přežít, ani se adaptovat. Také obrovská míra konzumu, průmyslové zemědělství, degradující živé bytosti na pouhé stroje na maso, mléko a vejce, tlak na zabírání stále větších a větších ploch pro developerskou činnost, plošné kácení, megalomanské projekty, které povedou k nenapravitelné destrukci přírody a zadlužení ČR... Seznam není konečný, ale snad všem tématům se v minulosti věnoval váš časopis. Bylo by již na čase přestat naší krásnou zem ždímat s vidinou (osobních) zisků a soustředit se i na jiné hodnoty a priority. Je třeba více se zajímat o širší souvislosti, protože toto se týká nás všech. Nesčetně informací k této problematice je veřejnosti dostupné doslova na pár kliknutí. Každý by si měl uvědomit, že máme zodpovědnost za to, v jakém stavu zanecháme krajinu, půdu, vodu a vzduch pro další generace. Svými každodenními volbami máme na tom všem svůj podíl. Každý z nás. A nejde jen o volby spotřebitelské - právě proběhly volby do Poslanecké sněmovny. Pevně doufám, že se dočkáme chvíle, kdy Českou republiku nebudou mít v hrsti zloději a podvodníci.

Tohle všechno je také určitě důvod, proč jsi se rozhodla začít tyto věci řešit i v konkrétní rovině. O aktivitách spolku Voda a zeleň v Písku už jsme se v časopise několikrát zmiňovali. Zatím jste se věnovali osvětovým akcím pro veřejnost a také se snažíte komunikovat s píseckou radnicí ohledně podoby městského prostředí a konkrétních projektů. Jak jsou tyto aktivity prozatím úspěšné a co plánujete v blízké budoucnosti?

Foto archiv Jany Markové

Foto archiv Jany Markové

dospělých a v příštím roce plánujeme podobné vycházky pro veřejnost opakovat. Dosadba biokoridoru i vybudování květnatého pásu pro hmyz se realizovalo díky participativnímu rozpočtu města Písku. Do jeho dalšího ročníku připravujeme projekt nového komunitního sadu s relaxační funkcí. Nápadů a plánů je mnoho, a proto uvítáme i nové členy, které naše aktivity zaujaly, a tak by se rádi na jejich tvorbě nějakým způsobem podíleli. Když jsem byla oslovena s nabídkou vstupu do spolku, příliš jsem neváhala. Kromě smysluplných aktivit a rozšíření obzorů jsem zde našla také úžasné přátele. Díky každému z vás, že ve svém volnu věnujete čas a energii dobrým věcem. Má to smysl! Stranou spolkové činnosti v současné době připravuji kurzy veganského (a navíc bezlepkového) vaření, které se budou v Písku rozvíjet v lednu. Jsem také lektorkou outdoorového kroužku pro děti Malý průzkumník přírody. Ten bude začínat v Písku od příštího pololetí. Kroužek je environmentálně zaměřený a prohlubuje v dětech lásku k přírodě. "Práce" s dětmi je totiž pro budoucnost dost zásadní téma.

Vrátil bych se ještě k tématu jídlo. Víím, že se stravuješ vegansky a zároveň bezlepkově. Předpokládám, že vegansky z důvodů etických a bezlepkově z důvodů zdravotních. Pro spoustu lidí je tahle kombinace už příliš omezující. Osobně mám vyzkoušeno, že to naopak může kuchyni zpřístupnit, protože v té konvenční (a koneckonců i veganské) hraje pšenice až příliš významnou roli. Vnímáš to podobně?

Dnes to vnímám podobně. Musím přiznat, že před patnácti lety jsem stravu až tak moc neřešila. Vařili jsme doma zkrátka to, na co jsme byli zvyklí od dětství. Tedy maso + přílohu, s drobnými obměnami a tak pořád dokola... Pak mi diagnostikovali celiakii a to byl prvotní důvod více přemýšlet o tom, co jím. Bylo nutné zorientovat se v různých druzích mouky, v pseudoobilovinách a přirozeně bezlepkových potravinách. Dnes jsem za to nesmírně vděčná. Bezlepková dieta byla totiž výzva, která mě naučila lépe a zdravěji vařit, péct a chystat si krabičky s jídlem. K přechodu na rostlinnou stravu pak byl už jen krůček. Primárně jsem z jídelníčku vyřadila nejdříve maso, a to z etických důvodů. Začala jsem se pak více zajímat o to, proč v dospělosti vůbec konzumujeme mléko, a navíc jiného živočišného druhu. Proč je nám nepříjemná představa lidského mateřského mléka v kávě, ale kravské nám tam nevadí... Zajímalo mě, jaké podmínky k životu mají takzvaná hospodářská zvířata. V krátké době jsem přešla na veganství. Odstartovala to další ze smutných nocí, kdy z vedlejšího kravína nešťastná matka kráva volala do tmy své odebrané tele. Marně. Její hlas se nesl naší vesnicí tak zoufale, urputně a dlouho, až takřka přišla o hlas... Bylo mi to nesmírně líto a tehdy jsem se zařekla, že tohle už prostě nemůžu a nechci podporovat. Na druhý den jsem sedla k internetu a zjistila, že informací, receptů, článků a přednášek na toto téma je tam víc než dost a že zkrátka máme na výběr. Cítila jsem se trochu podvedená. Od mala je nám přečte vštěpováno, že z masa rostou svaly, mléko potřebujeme, abychom měli dostatek vápníku, atd. Vždyť to znáte. A přitom... Od té doby uteklo osm let. Zdravotně jsem na tom nebyla nikdy lépe. Není to vůbec o omezování. Naopak. Objevila jsem rozmanitost a pestrost rostlinné kuchyně a dopřávám si. Vaření se stalo mým velkým koníčkem a ve veg komunitě jsem také našla mnoho přátel. Těší mě, že soucitnější cestu životem volí čím dál víc lidí. Dává to naději a příslib lepší budoucnosti pro zvířata, pozitivních dopadů na životní prostředí i zdravější populaci.

Jani, děkuji moc za rozhovor a přeji mnoho úspěchů ve všem, do čeho se budeš pouštět. -jj-

Foto archiv Jany Markové

Příjemné vzpomínky v Domově pro seniory Centra sociální pomoci Vodňany

Podzimní roční období v Domově pro seniory ve Vodňanech si uživatelé užívají na plné obrátky. S finanční podporou od Monety Money Bank jsme si mohli vytvořit vlastní rukodělnou tvůrčí dílnu – „Dílnu pro starší a pokročilé“.

Foto archiv CSP Vodňany

Senioři si oživilí zatloukání hřebíků pomocí kladívek a vrtání s novou aku vrtačkou. Společně s pečovateli vyrobili několik ptačích budek a zahradních truhlíků, které pak natírali. Na jaře výrobky rozmístíme po dvoře, abychom se okem těšili z naší společné práce. Snad si jich malí opeřenci všimnou a budeme je moci krmit a pozorovat. Jednoho z největších výsledků jsme dosáhli při montování dřevěného domku pro našeho felinoterapeutického kocoura Bertíka.

Když si zavzpomínáme na teplé letní dny, tak ani v tomto ročním období nebyla o zábavu nouze. Uživatelé se starali o naši pestrobarevnou vonící zahrádku, do které jsme sázeli různorodé bylinky: levanduli, tymián, dobromysl, rozmarýn, bazalku a meduňku. Ze společného sázení bylin za slunného dne čerpali všichni dobrou náladu ještě mnoho dní poté a milou vzpomínku si oživilí u pra-

videlného cvičení na čerstvém vzduchu. Uživatelé, kteří jsou méně fyzicky zdatní, si v rámci pískové terapie na téma léto vyobrazili do písku moře a palmy, řeku s rybami nebo louku plnou květin. U tvorby jsme si nejen příjemně popovídali, ale rozvinuli fantazii i jemnou motoriku rukou. **Za CSP Vodňany aktivizační pracovnice Nela Hollerová**

Pilařka pospolná

Pilařka pospolná (*Nematus (Pteronidea) pavidus*) je v České republice i na Slovensku rozšířený a hojný druh pilatky. Je to zástupce blanokřídlých (*Hymenoptera*), stejně jako např. včely, vosy a čmeláci, ale na rozdíl od nich není „štíhlá v pase“ (mezi hrudí a zadečkem), patří tedy mezi tzv. širopasé (*Symphyta*). V Kompostu č. 1/2021 jsme si již představili ze skupiny širopasých paličatku zimolezovou. Tentokrát však nemám fotku dospělce (imága), nýbrž několika larev. Pozorovali jsme je na kroužku MOPíků Ledňáčků v pátek 1. října 2021, jak okusovaly v květinové míse před strakonickým hradem listy vrby. Ta zde rostla jako plevel. Jednalo se o vrbu jívu (viz Kompost č. 4/2014), larvy pilařky pospolné se mohou živit také na vrbě křehké (*Salix fragilis*), vrbě ušaté (*Salix aurita*), vrbě popelavé (*Salix cinerea*), na topolu osice (*Populus tremula*) a topolu černém (*Populus nigra*). Tato pilatka se vyskytuje od nížin do hor, v listnatých a smíšených lesích, na lesních okrajích, světlinách, mokřadních loukách, v údolních nivách podél vodních toků, v pobřežním pásmu, dospělec létá od května do srpna, larva žije od června do září. Larvy všech pilatek jsou býložravé a pro laika jsou k nerozeznání od housenek motýlů – snad proto se jim česky říká housenice.

Foto Eva Legátová

Od housenek je spolehlivě rozpoznáme při bližším ohledání zadečku. U housenek jsou jeho první dva články vždycky bez přívěsků, zatímco housenice pilatek mají panožky na všech zadečkových člancích. Housenice pilatek se mohou bránit před případnými nepřáteli společným (synchronizovaným) pohybem. **Eva Legátová**

Použitá literatura:

MACEK J., ROLLER J., BENEŠ K., HOLÝ K., HOLUŠA J.: Blanokřídlí České a Slovenské republiky II., Academia Praha, 2020.
ŽDÁREK, J.: Hmyzí rodiny a státy, Academia Praha, 2013.

Večer s dokumentem - 93. díl – Vany pro kapry

Jak by to mohlo v krajině vypadat, kdyby mezi lidmi vládla střídmost a ohleduplnost? Poslechněme si slova zoologa Mgr. Davida Fischera z příbramského Hornického muzea (viz např. [zde](#)), jimiž v roce 2014 popsal v dokumentu režiséra Jiřího Podlipného „Vany pro kapry“ podobu soustavy rybníčků nedaleko Slavonic: „... Jako

daňový poplatník jsem rád, že v tom mám nějaký procento daní, protože sem bych je dal rád... Mělký zóny, přechod plynulej vlastně do těch lesních porostů. A tím, že je tady ještě úplně super okolí, tak v zásadě ta druhová diverzita živočichů je tu obrovská... Tak takto to vypadat má...“

Bohužel, kdo není netrpělivá povaha a nedívá se na podobné pořady jen útržkovitě, dozví se ve zbývajícím vysílacím čase kromě několika málo pozitivních zpráv už jen samé varovné a velmi smutné. Dokument se totiž týká vodních nádrží budovaných výhradně pro jejich mimoprodukční funkce, ale zneužitých pro zisk. Ve většině případů se z nich ve skutečnosti staly doslova vany pro intenzivní chov kapra. Ukázalo to šetření provedené v roce 2006 na více než 100 místech dvěma z našich předních odborníků - Davidem Fischerem a hydrobiologem RNDr. Richardem Fainou (viz též článek na str. 2).

Co si o tom myslet, když vyjde najevo, že zhruba tři čtvrtiny veřejných prostředků byly takto svévolně promrhány? A navíc, že za to nebyl nikdo pohnán k zodpovědnosti? Bylo by to vážné, i kdyby šlo výhradně o ztracené peníze – ve skutečnosti jde ale o mnohem víc. Program Ministerstva životního prostředí, zaměřený na budování malých vodních nádrží, byl vypsán s jasným cílem podpořit zadržování vody v krajině a navýšit počet míst, kde najdou útočiště nejrůznější druhy bezobratlých, obojživelníků, vodního ptactva a dalších tvorů a rostlin, původně u nás hojně žijících, ale nyní ohrožených. Voda zde měla být čistá, vegetace pestrá a vše to mělo být příznivé pro přirozené přírodní děje. Nemělo se opakovat to, čím jsou v posledních desetiletích nechvalně známé naše rybníky, plné škodlivin a hezké už jen na pohled z velké dálky.

Zatímco laik by se dejme tomu mohl těšit zrcadlením hladiny a zelenou barvou okolí a domnívat se, že je všechno v pořádku, hydrobiologovi stačí ke znepokojení jediný pohled na stav litorálu (pobřežního pásma) a na zakalenou vodu. Už předem tuší, že po odebrání vzorků planktonu uvidí jen samé drobné druhy. Ty větší jsou vyžrány rybami a podobný osud potkal i pulce, larvy vážek, mladé čolky... zkrátka všechno, co se jednak nemělo kam schovat, jednak nenacházelo pro sebe obživu.

Foto -jj-

vypouštění blízkého rybníka). Vadí i nepřiměřené množství menších kaprovitých ryb (tzv. bílé ryby). A úplnou pohromou jsou invazní druhy ryb, jako je střeplíčka východní nebo karas stříbřitý: „... To je velikej průšvih, protože ten karas dokáže vyžrat obrovský biomasy... Je to ryba, která se sem dostává buďto omylem, nebo s povodím, nebo třeba i tím způsobem, že ji někdo pokládá za násadu kapra... Tak to sem nasype jako kapříky a pak tu máme karásky...“

Některé nádrže byly už v době svého vzniku nevhodně navrženy, a tak vzniklo něco, co stav biologického oživení na daném místě ještě zhoršilo. A to ještě za obrovské peníze, za které se mohlo udělat množství pozitivní práce někde jinde. Můj osobní názor na to je ten, že většina lidí pokládá intenzivní chov ryb pro maso za něco naprosto samozřejmého a nijak se nad tím nepozastavuje. Na rybník určený „jen“ přírodě, a ne nám, pohlíží asi jako na skleník, kde by rostlo něco obyčejného, co se nám nehodí ani na talíř, ani do vázy. Není potom divu, že jako nadějná cesta se oběma biologům jeví budování drobných zemních tůní, takových, které se nedají tak snadno lidmi zneužít.

A také není žádným překvapením, že dokument přinášející nepříjemné informace o nedodržování stanovených podmínek byl v době svého vzniku provázen nevolí a tak tak, že vůbec spatřil světlo světa. Je jedním z těch, k nimž se obzvláště dobře hodí název cyklu, v jehož archivu, [zde](#), si jej můžete vyhledat: „**Nedej se!**“ Podobný námět a vyznění má i díl ze 7. 2. 2021 „**Rybníky v nouzi**“ – [zde](#). A rozhodně stojí za pozorné zhlédnutí. Bohužel, shodně s dokumentem „Vany pro kapry“ popisuje velmi vážnou situaci a nejistý pohled do budoucna. Hlavní ale je, že byl učiněn ten nejdůležitější krok, a tím je upozornění, že je zde něco v nepořádku a je nutné se tím zabývat. **-ah-**

Pozvánky - listopad 2021

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Farmářské trhy Strakonice

pátek 5. a 19. 11., 13-17 hod., Velké náměstí (pod radnicí)

Posledními dvěma termíny budou pokračovat podzimní farmářské trhy na Velkém náměstí. Přijďte si vybrat z bohaté nabídky farmářských a regionálních potravin, řemeslných výrobků a občerstvení. Vše s důslednou kontrolou původu. Na místě bude umožněn prodej drobných pěstitelských přebytků bez účastnického poplatku. Aktualizované seznamy přihlášených prodejců na: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>. Kontakt: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice.

Kurzy zdravého vaření

úterý 9. 11., nebo čtvrtek 11. 11. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad školou 560, Strakonice)

Nová sezóna kurzů probíhá ve dvou totožných termínech 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni. Kurzové 100 Kč. Lektor Ing. Jan Juráš. Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - "Proč je důležité ochránit divočinu?"

středa 24. 11., 18 hod., společenský sál ŠK (3. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Proč se nás tady ve střední Evropě týká ochrana deštných pralesů a oceánů? Můžeme svým chováním ovlivňovat životní prostředí na druhém konci světa? Jaký je les, kde žijí svobodně velké šelmy, orangutani a sloni? Jak vám zážitek z divoké přírody může změnit život? O tom, jak může záchraně světa krásy a přirozenosti pomoci kdokoli, popovídá Alena Bendová ze spolku Prales dětem. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Úterní zastavení

ÚT 2. 11. : Setkání s literaturou, např. s myšlenkami Karla Havlíčka Borovského. Sraz v 16:30 před pobočkou Za Parkem.

Za přírodou Kanárských ostrovů

ST 3. 11. Josef Šindelář: přednáška s promítáním. Doplněno originálními autorovými krátkými filmy – Gran Canaria, Tenerife. Od 17:00 ve společenském sále ŠK (III. hradní nádvoří). Autor je pedagog, ochranář, publicista (ABC, Lidé a země, VTM...).

Přírodovědná procházka

SO 13. 11. Sraz v 8:55 před nádražím ČD. V 9:10 odjezd do stanice Radomyšl zastávka. Půjdeme po zpevněných cestách cca 10 km nejdříve k sv. Janu Křtiteli a na židovský hřbitov a zpět do Radomyšle (zde se lze odpojit, případně u Domanic – a jít na vlak) a odtud kolem Věna a Řepických rybníků do Strakonice. Více v ŠK Za Parkem nebo na www.csop-strakonice.net.

Mezigenerační klub PARK

NE 14. 11., PO 15. 11. Poznávání. Aktivní odpočinek. Ruční práce. Knížky. Podle možností a chuti pobyt buď v knihovně, nebo venku. Sraz 2. neděle v měsíci v 18:00 a následující pondělí v 10:00 před pobočkou ŠK Za Parkem.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámekem u vývěsky ŠK. PÁ 5. 11. si připomeneme podzimní lidové zvyky, 12. 11. a 19. 11. budeme pozorovat venku stopy apod. nebo v klubovně vyrábět drobné dárky

určené pro prosincové charitní akce. Na venkovní aktivity si berte s sebou baterky. Info pobočka ŠK Za Parkem nebo vedoucí Monika Tůmová (602 361 321 – formou sms).

Výstavky

Výstavka větviček na určování podle pupenů (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně ŠK Za Parkem. **Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejmilejší knihy.**

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz. Plánované akce jsou vyhlášeny, ale vzhledem k aktuální epidemiologické situaci může dojít ke změnám. -ah-

Drobné smetí

Rakousko zavede uhlíkovou daň

Opatření, které by mělo vstoupit v platnost v červenci příštího roku, má motivovat rakouské občany např. k ekologicky šetrnějšímu vytápění nebo cestování. Více informací viz [zde](#).

Soud potvrdil rybníkáři trest za otravu ptáků

Krajský soud potvrdil v odvolacím řízení podmíněný trest pro rybníkáře z Klatovska. Ten se dopustil úmyslné otravy karbofuranem dvou orlů mořských a dvou krkavců velkých u rybníka na Strakonicku, kde hospodaří. Více viz [zde](#).

10 let po blokadě Ptačího potoka

Jak vypadá les, který zachránila občanská blokáda v roce 2011, se můžete přesvědčit v [tomto článku](#). Nejen příroda přirozenou obnovou, ale později i soudy daly blokádníkům za pravdu v tom, že zákrok proti blokadě nebyl oprávněný ani opodstatněný.

Francie bojuje proti jednorázovým plastům

Až na výjimky zmizí z francouzských obchodů zelenina a ovoce balené do plastu. Dalším opatřením bude instalace pítek na veřejných místech, která by měla odradit od nákupu balené vody. Více viz [zde](#).

Byl zveřejněn nový Červený seznam ptáků Evropy

Organizace Birdlife International aktualizovala seznam, podle kterého je zhruba pětina taxonů ohrožena vyhynutím. Více informací a seznam je k dispozici [zde](#).

Drtivá většina vědců se shoduje na lidském vlivu na globální změnu klimatu

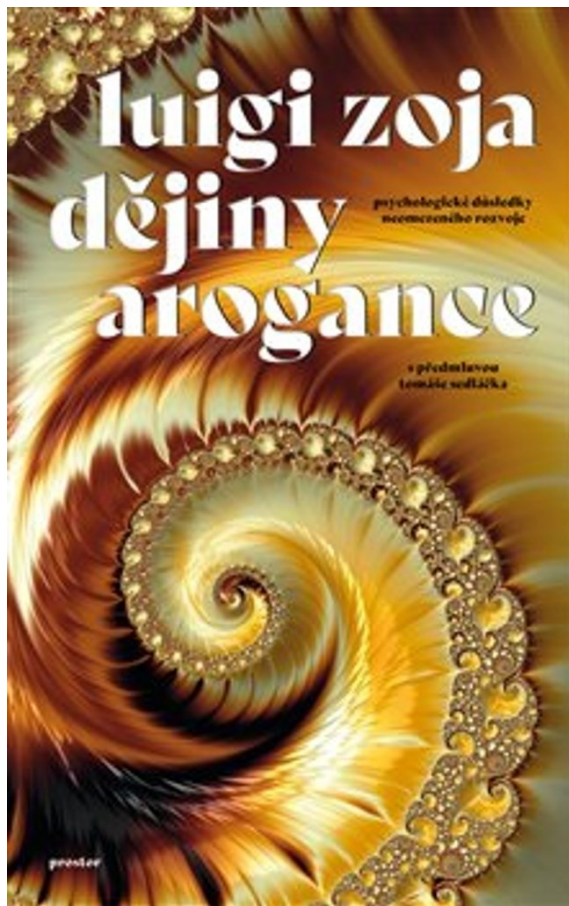
Celých 99,9 % vědecké obce se shoduje v tvrzení, že současná klimatická změna je do určité míry způsobována člověkem. Číslo, které od minulých výzkumů výrazně vzrostlo, vychází z analýzy odborných publikací, týkající se tématu. Více informací naleznete [zde](#). -jj-

Literární okno

Dějiny arogance - Luigi Zoja

Už dlouho ve mně žádná kniha nezanechala tak rozporuplné pocity. Její vcelku vystihující název napovídá, o čem bude řeč. Autor se snaží v poměrně rozsáhlém textu dobrat odpovědi na otázku - kdy a jak se člověk vzepřel přirozenému běhu věcí a vymanil se z mezí růstu, což ho přivedlo až do

dnešní destruktivní spirály. Veškerá dosavadní díla se zabývala historickou a technickou stránkou věci, kdy a jak k tomuto přelomu došlo. Luigi Zoja si vzal na bedra nelehký úkol pojmout i psychologickou rovinu této problematiky. Domnívá se totiž, že svou schopnost omezovat své potřeby jsme na základě psychologických mechanismů ztratili v relativně úzkém údobí našeho historického vývoje.

Úvodní část knihy jsem téměř zhltal a hlavou mi probíhalo, že jestli se její zbytek bude ubírat v podobném duchu, bude to jedno z nejlepších čtení, které mi za poslední dobu zkřížilo cestu. Bohužel se text z mého subjektivního pohledu ve střední části knihy roztržil v příliš obširném a detailním rozboru psychologických konotací antických bájí. Ke konci jsem se zase našel, ale zdaleka ne docela - i když předpokládám, že jenom nespádám do správné "cílové skupiny" a pojetí textu by více ocenili ostřílení čtenáři filozofických pojednání.

Dnešní dobu můžeme označit jako triumf Západu. Přesto jde o triumf, který nikdo neoslavuje. Synonymem pro dnešní mýtus růstu je sebedestrukce. Měli bychom se spíš ptát, za jakou cenu jsme toho dosáhli. Jsme díky tomu šťastnější? Výzkumy dokazují pravý opak.

"... Důvěra v růst, v neustálý rozvoj a - méně vědomě - v Dějiny a kolektivní nesmrtnost nesahá k počátkům západní civilizace, ale je jejím produktem, který se vymkl kontrole. Původně platil přesný opak. Příčinu toho všeho je třeba hledat v radikálním porušení principu umírněnosti, jenž byl základem starého Řecka..." - právě tento zlom se snaží autor v knize konkretizovat a co nejpodrobněji popsat. Využívá k tomu zejména nejrůznějších děl antické

literatury, která nejlépe odrážejí stav a mechanismy tehdejší společnosti. Její meze jsou formovány polyteistickým náboženstvím, ve kterém jsou negativní lidské emoce personifikovány do podoby jednotlivých bohů. Jedná se o jistou formu psychohygieny - princip božské závisti má krotit konkrétní lidské excesy. Z něj se postupem času vyvíjí zásada "ničeho příliš" (zákon umírněnosti). V později nastupujících monoteistických náboženstvích (zejména křesťanství) věřící následují příklad jediného boha. Lidé plní "úkoly", což v nich může vyvolávat pocity zodpovědnosti a viny, na druhou stranu se však do určité míry této zodpovědnosti zbavují skrze víru v zásahy shůry. *"Podobně jako řecký mýtus cítila i Bible potřebu nastavit meze lidské nenasytlosti. Jenomže tím, že z nich udělala spíše normu než formu moudrosti, je vystavila vyššímu riziku, že se vyprázdní zevnitř, že přestanou být doprovázeny komplexními, ambivalentními a osamělými pocity, které doplňovaly jejich prožívání v tragickém světě."*

Athény jsou první (a možná jedinou) skutečnou demokracií v dějinách. Náboženství a propracovaný politický systém v nich udržují meze růstu. V 5. st. př. n. l. však dochází k hlubokým změnám ve společnosti a právě toto období autor chápe jako přelom na cestě lidské společnosti k neomezenosti. Athény ztrácejí svou hospodářskou soběstačnost, bouřlivě se rozvíjí nejen obchod, ale i věda a kultura. Všeobecné (nejen národní) uvědomění je úzce spjato s ústupem náboženství. Člověk na sebe přebírá božské vlastnosti a schopnosti. Z neomezeného růstu se stává novodobé dogma; mýtus bez zjevných racionálních kořenů, ale přetrvávající až do dnešních dnů.

"Jestliže naše činy inspiruje mýtus, neovlivňuje nás pouze jeho vědomá část. A jestliže je naší laickou univerzální vírou mýtus růstu, určuje naše jednání i představa trestu, jako komplementární nevědomý mýtus. Tato archaická hrozba mobilizuje duši tváří v tvář globální krizi."

"My dnes zarážíme hřeby do bezejmenné budoucnosti, která na své dějiny teprve čeká. Během let nějaký potomek ucítí, jak mu rezavějí v těle, ale nedozví se jménem čeho byl zraněn ani kdo ho zranil."

"Naše civilizace má stabilní podmínky, když je v růstu, nikoli tehdy, když je ustálená: jenomže Země, na níž tato civilizace roste, je stálá a neroste."

Knihy Dějiny arogance je k dispozici ve fondu ŠK. -jj-

Listopad se hlásí

Zatímco v říjnu bývá někdy ještě počasí babího léta, listopad už jen svým názvem působí smutně a šedivě. Nepatřím k lidem citlivým na zkracování dne a mám podzim ráda i s jeho závěrem, ale i tak chodívám v ty dny hlavně k vodě – ta umí svým třpytem a zrcadlením ubývajícímu světlu přidávat.

Je hezké se dívat na děti, když posílají po vodě lístky jako barevné lodky a k těm, které

už v řece plují, přidávají ještě své. Škoda, že kromě červených, oranžových a žlutých je poslední dobou už málo těch „stříkaných“, jaké pamatuji z dětství. Vynikaly v tom hlavně javory mléče, že vytvářely podivuhodný zelený a žlutý efekt s rozpitými linkami podél žilek. Tak, jako to známe z čínského akvarelu.

Dnes se to také stává a často i s příměsí dalších barev, jenomže přechody jednotlivých odstínů jsou hrubší a bývají navíc rušené zahnědlými skvrnami. Říkám si, jestli jsem si tu vzpomínku z dávných dob třeba nepřikrášlila, ale možná mi to potvrdíte, že si někdo z vás té změny také všiml. Někdo, koho kdysi těšovalo nosit ty nejpěknější listy mamince a babičce a kdo teď sám podobné dárky dostává - od vnoučat...

*Třpytivá, zelená, černá i modravá...
Volyňka pro nás má všechny své krásy.
Slunce si od rána s vlnami pohrává,
vítr se přidává, podzim se hlásí.*

*Listí se komihá, přistane na vodě,
záplava lodiček k moři k ní spěje.
Budeme vzpomínat na chvíle v přírodě,
láska jak ohníček hoří a hřeje. -ah-*

Foto -ah-

Listopadové zajímavosti Jirky Wagnera

Listopad je měsícem, který ohlašuje zimu už neúprosně. Někdy ještě v prvních dnech nastane pár slunných dnů (léto Věch svatých). Třeba 8. listopadu 1841 si zapisuje MUDr. Chrástal ve Vysokém Mýtě, že „... četné kvítky... kráslejší louky, pole a pastviště. Některé stromy kvetly již dříve, maliny a jahody dozrály...“ Ale po svatém Martinu už zima nežertuje, jak praví prarostika. Tak ano, ten sních už čekáme, trochu mrazů, více mlhy, i to povětrí... Ale někdy nás listopad přece jen pěkně zaskočí. „... Léta Páně 1407 začala se na den sv. Martina v Čechách velká zima, takže lidé hynuli zimou na cestách, hynul dobytek, lesní zvěř a ptáci, stromové pomrzlo...“, stěžuje si ve své kronice Bartošek z Drahenic. I válce dokáže listopadová zima udělat utrum: „... 28. listopadu 1785 pro velikou a téměř nesnesitelnou zimu stalo se mezi našimi a Turky příměří...“, píše J. N. Rulík ve svém Kalendáři historickém.

Co platno: listopad je sice ještě podzimním měsícem, ale nadarmo se o něm neříká, že je to bratr zimy.

Foto Jiří Wagner

SNÍH UŽ BRZY SNAD.
Spadané listí šustí.
V půli listopad.

(listopadové nálezy)
KVĚTY HLUCHAVEK
nachových
ještě místy.
Jak ametysty.

(na Martina)
ZRALÁ JABLKA
na míse.
Dny před zimou
rychle krátí se.

MRÁZ BĚHEM CHVÍLE
utkal na listech hnědých
kraječky bílé.

V MLZE CELÝ DEN
ponořen.
U okna stojím,
a nevidím ven.

Zdraví a strava

Kurzy zdravého vaření po delší pauze

Po více než rok a půl dlouhé covidové odstávce se v říjnu rozběhly tradiční kurzy zdravého vaření na ZŠ Povážská. Tématem bylo tzv. bezobzbovkové vaření. Tedy postup, kdy jsou meziprodukty vzniklé při vaření využity pro přípravu jiného pokrmu. Recepty z říjnového kurzu naleznete na následující straně. A pokud byste chtěli získat inspiraci pro kuchyňskou úpravu dýní, přihlaste se na jednu z listopadových lekcí (viz pozvánky na str. 12).

Mandlové mléko

Ingredience: loupané mandle (100 g), voda (1,5 l)

Postup přípravy: Mandle na několik hodin namočíme. Ve výkonném mixéru dobře umixujeme (alespoň minutu na plný výkon) se zhruba 1,5 litru vody (případně s menším množstvím pro "tučnější" mléko). Přes plátno nebo vhodnou látku scedíme, pevný zbytek odložíme stranou pro další použití.

Domácí rostlinná majonéza

Ingredience: mandlové (nebo jiné rostlinné) mléko (750 ml), hladká rýžová mouka (5 rovných lžic), plnotučná hořčice (2 lžice), citrónová šťáva (2 lžice), cukr (3 lžičky), sůl (1 a 1/2 lžičky), rostlinný olej (300-500 ml)

Postup přípravy: V rostlinném mléce dobře rozmícháme rýžovou mouku (nejlépe metličkou) a za častého míchání přivedeme na mírném ohni k varu a hned poté stáhneme. Necháme dobře vychladnout a přidáme hořčici, citrónovou šťávu, cukr a sůl. Dobře promícháme a do směsi za mixování přiléváme olej až do požadované konzistence.

Mandlové bezlepkové palačinky

Ingredience: zbytek mandlí z výroby mléka (z cca 50 g suchých mandlí), pohanková (nebo jiná bezlepková) mouka (cca 7 lžic), mandlové mléko nebo voda (cca 150 ml), cukr (2-3 lžice), špetka soli, jablko, skořice (lžička), rostlinný olej na smažení

Postup přípravy: Zbytek mandlí po výrobě rostlinného mléka smícháme s pohankovou moukou, ochutíme cukrem, solí, skořicí, vmícháme najemno nastrohané jablko a přilijeme rostlinné mléko do řidší konzistence těsta. Na dobře rozpálené pánvi nebo grilu opékáme palačinky.

Americké kovbojské brambory

Ingredience: brambory, uzené tofu, cibule, česnek, sůl, pepř, rostlinný olej

Postup přípravy: Brambory a cibuli nakrájíme na měsíčky, tofu na špalíky, oloupané stroužky česneku zhruba na poloviny. Vše v míse osolíme, opepříme a promícháme s menším množstvím oleje. Pečeme na pečicím papíru při asi 210 °C do lehkého zhnědnutí. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Jiří Wagner, Petr Ptáček, Štěpánka Seidlová, Nella Hollerová, Eva Legátová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2021

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE